

RIIGIKOHUS

ÕIGUSTEABE- JA KOOLITUSOSAKOND

**Riigikohtu praktika tsiviilasjades
mai–august 2020**

Aktuaalse praktika ülevaade

Kätlin Piho

analüütik

Kristel Möller

peaspetsialist

Tartu

2020

SISUKORD

1. STATISTILINE ÜLEVAADE	3
2. AKTUAALNE PRAKTIKA.....	4
2.1. MATERIAALÕIGUS	4
2.1.1. Töölepingu eristamine muust teenuse osutamise lepingust, töötasu suurus (2-18-6908/47)	4
2.1.2. Kollektiivlepingu tingimuste laiendamise piirang (2-18-7821/71).....	5
2.1.3. Osakapitali sissemaksmise nõude loovutamine (2-17-16812/57).....	5
2.1.4. Tarbijakrediidilepingu ülesütlemine makseviivituse tõttu (2-17-7502/66).....	6
2.2. MENETLUSÕIGUS.....	8
2.2.1. Menetlusosalised korteriühistu organi otsuse kehtivust puudutavas asjas (2-18-15388/49)	8
2.2.2. Lepingulise esindaja kulude hüvitamine (2-18-7550/80).....	9
2.2.3. Menetluskulude jaotus nõudest loobumisel (2-18-17703/88).....	10
2.2.4. Tsiviil- ja halduskohtu pädevuse piiritlemine (2-20-896/31).....	10
2.2.5. Kohtukoosseisu muutumine (2-18-6499/63).....	11
LISA 1.....	13

1. STATISTILINE ÜLEVAADE

1. maist kuni 31. augustini 2020 tegi Riigikohtu tsiviilkolleegium põhistatud lahendi 23 tsiviilasjas, sealhulgas lahendas kolleegium kogu koosseisus viis tsiviilasja. Ühes asjas määras Riigikohtu erikogu kindlaks pädeva kohtu. Eriarvamus kirjutati neljale lahendile. Kahes asjas oli menetlus kinnine. Ühes asjas tegi kolleegium otsuse üksnes resolutsioonina. Lisaks andis kolmeliikmeline koosseis ühe asja lahendada kogu koosseisule.¹

Materiaalõiguse osas lahendas kolleegium näiteks juriidilisi isikuid puudutavaid ja lepingulistest suhetest tulenevaid vaidlusi. Menetlusõiguse osas muutis kolleegium oma varasemat seisukohta küsimuses, mis puudutab lepingulise esindaja kulude hüvitamist.

Kuigi tegemist on Riigikohtu praktika ülevaatega, tuleb silmas pidada, et Riigikohus võtab õiguslikke seisukohti üksnes kohtulahendites. Alljärgnevas ülevaates esitatu ei ole võrdsustatav Riigikohtu poolt lahendites väljendatud seisukohtadega.

¹ Kõik lahendid on ära toodud Lisas 1.

2. AKTUAALNE PRAKTIKA

2.1. Materiaalõigus

2.1.1. Töölepingu eristamine muust teenuse osutamise lepingust, töötasu suurus ([2-18-6908/47](#))²

Tsiviilkolleegium selgitas, kuidas määrata kindlaks õigussuhet olukorras, kus lepingul on nii töölepingu kui ka muu võlaõigusliku teenuse osutamise lepingu tunnused. Samuti käsitles kolleegium tõendamiskoormuse jaotamist sellise vaidluse puhul.

Kolleegium selgitas, et töölepingut tuleb eeldada, kui isik teeb teisele isikule tööd, mille tegemist võib oodata üksnes tasu eest. Üksnes siis, kui on ilmne, et pooled ei olnud töösuhtes, tuleb sõltumata poolte väidetest lugeda tuvastatuks, et pooled ei sõlminud töölepingut. Seejuures viitas kolleegium oma varasemale praktikale märkides, et need seisukohad kohalduvad ka alates 1. juulist 2009 kehtiva töölepingu seaduse (TLS) korral.³ Olukorras, kus lepingul on nii töölepingu kui ka muu võlaõigusliku teenuse osutamise lepingu tunnused, mistõttu tuleb eeldada töölepingut, on väidetaval tööandjal vastupidist väites kohustus tõendada, et pooled sõlmisid mõne muu lepingu.⁴

Tuvastamiseks vaidlusaluse lepingulise suhte olemust, tuleb võrrelda lepinguid iseloomustavaid tunnuseid. Tööandja peab TLS § 1 lg-s 2 sätestatud eelduse ümberlükkamiseks tõendama eelkõige seda, et töötaja ei allunud tema juhtimisele ja kontrollile ning oli töö tegemise viisi, aja ja koha valikul olulisel määral iseseisev. Lisaks tuleb arvestada ka konkreetse juhtumi muude asjaoludega. Seadus ei võimalda tuvastada õigussuhet üksnes kirjalikult vormistatud lepingu pealkirja või selles kasutatud terminite alusel. Vaidlusaluse kokkuleppe õigusliku iseloomu kindlaksmääramine eeldab selle tõlgendamist kooskõlas võlaõigusseaduse (VÕS) §-s 29 sätestatud tõlgendamisreeglitega.⁵ Kriteeriume, mille alusel õigussuhet kindlaks määratakse ja millele tuginetakse, tuleb vaadelda kogumis.⁶

Lisaks selgitas kolleegium, millest tuleb lähtuda töötasu kindlakstegemisel, kui poolte kokkulepet töötasu suuruse kohta ei ole võimalik tuvastada. VÕS §-s 5 sätestatud seaduse dispositiivsuse põhimõttest tulenevalt ei ole töölepingu pooltel iseenesest keelatud leppida kokku sarnase töö eest sarnastel asjaoludel tavaliselt makstavast väiksemas tasus (VÕS § 1 lg 1, TLS § 2). Samas tuleb arvestada TLS § 29 lg-s 6 sätestatud keeluga maksta töötajale alammäärast madalamat töötasu.

Kui poolte kokkulepet töötasu suuruse kohta ei ole võimalik tuvastada, tuleb töötasu kindlakstegemisel lähtuda TLS § 29 lg-st 2. Kirjaliku töölepingu vormistamata jätmise tagajärgede riski kannab tööandja. Juhul, kui tööandja ei tõenda töötasu suurust, on töötasu sarnase töö eest sarnastel asjaoludel tavaliselt makstav tasu, mida on võimalik tõendada nt Statistikaameti andmetega.⁷

² RKTko 20.05.2020, [2-18-6908/47](#).

³ Vt RKTko 14.06.2005, 3-2-1-3-05, p 18; 14.06.2005, 3-2-1-9-05, p 18; 31.03.2008, 3-2-1-13-08, p 12; 13.03.2009, 3-2-1-7-09, p 10; 19.04.2010, 3-2-1-26-10, p 11; 15.06.2011, 3-2-1-41-11, p 14.

⁴ RKTko 20.05.2020, [2-18-6908/47](#), p.11.

⁵ Vt RKTko 13.03.2009, 3-2-1-7-09, p 10.

⁶ RKTko 20.05.2020, [2-18-6908/47](#), p 13. Vt ka RKTko 14.06.2005, 3-2-1-3-05, p 15 ja 3-2-1-9-05, p 19.

⁷ RKTko 20.05.2020, [2-18-6908/47](#), p 17. Vt ka RKTko 11.01.2006, 3-2-1-124-05, p 12.

2.1.2. Kollektiivlepingu tingimuste laiendamise piirang ([2-18-7821/71](#))⁸

Tsiviilkolleegiumi kogu koos seis selgitas oma otsuses, et seadus ei võimalda tööandja nõusolekuta laiendada talle kollektiivlepingut, mille sõlminud ühingu või liidu liige ta ei ole.

Asjas vaidlesid pooled selle üle, kas töötaja võib nõuda töötasu kollektiivlepingu alusel, mida tööandja ei ole sõlminud. Riigikohus leidis, et kohtud eksisid kollektiivlepingu seaduse (KLS) tõlgendamisel ning jättis töötaja töötasu ja puhkusehüvitise nõuded rahuldamata.

Kolleegium on varem leidnud, et KLS § 4 lg 1 võimaldab laiendada töötajatele, kes ei ole ühingu liikmed, kollektiivlepingus kokkulepitud soodustusi, mis antakse töötajale tema ühingusse kuulumise tõttu.⁹

KLS § 4 lg 4 järgi võib tööandjate ühingu või liidu ja töötajate ühingu või liidu ning tööandjate keskliidu ja töötajate keskliidu vahel sõlmitud kollektiivlepingut laiendada poolte kokkuleppel mh palgatingimuste osas. Laienemise ulatus määratakse kindlaks kollektiivlepingus. Selles sättes ei ole nimetatud, kellele saab kollektiivlepingut laiendada. Kolleegiumi arvates tuleb KLS § 4 lg 4 tõlgendamisel arvesse võtta eraõiguses, mh tööõiguses kehtivat lepinguvabaduse põhimõtet ja seda, et seaduses ei ole norme, mis reguleeriksid kollektiivlepingulise tahteavalduseta tööandja õiguste ja huvide arvestamist kollektiivlepingu temale laiendamisel. KLS § 4 lg 4 laiendav tõlgendamine võib eelneva tõttu tuua kaasa tööandja, kellele kollektiivlepingut laiendatakse, kuid kes ei osalenud kollektiivlepingu sõlmimisel ega saanud mõjutada selle tingimuste kujunemist, ettevõtlusvabaduse ja omandipõhiõiguse ebaproportsionaalse riive.¹⁰

Eeltoodust lähtudes leidis kolleegium, et KLS § 4 lg 4 ega muud KLS-i sätteid ei anna kollektiivlepingu sõlminud isikutele õigust tekitada sama lepinguga kohustusi tööandjale, kes ei ole kollektiivlepingu pooleks ega kuulu ka kollektiivlepingu sõlminud tööandjate ühingusse või liitu. Kollektiivlepingu poolte kokkuleppel eelnimetatud tööandjale kollektiivlepingu tingimuste laiendamine ja kohustuste panemine on kehtivaid norme järgides võimalik juhul, kui viimane on andnud selleks nõustumuse.¹¹

Otsusele kirjutasid eriarvamuse riigikohtunikud Henn Jõks ja Kai Kullerkupp, milles nad ei nõustunud kolleegiumi enamuse antud tõlgendusega KLS § 4 lg 4. Eriarvamuses leiti, et KLS § 4 lg 4 võimaldab mh kollektiivlepingus sätestatud palgatingimusi laiendada tööandjale, kes ei kuulu kollektiivlepingu sõlminud tööandjate ühingusse ega liitu ega ole andnud ka nõustumust nende tingimuste endale laiendamise osas. Sellisele järeldusele viivad üheselt nii ajalooline, süstemaatiline, eesmärgipärane (teleoloogiline) kui ka grammatiline tõlgendusmeetod. Kolleegiumi enamuse tõlgendus lahkneb kõigist eelloetletud meetoditest, minnes vastuollu seadusandja selge tahtega.¹²

2.1.3. Osakapitali sissemaksmise nõude loovutamise ([2-17-16812/57](#))¹³

Tsiviilkolleegium leidis, et äriseadustiku (ÄS) § 140¹ kohaselt sissemakseta asutatud osauhingu osakapitali sissemaksmise nõue oma osaniku vastu on loovutatav.

⁸ RKTko 15.06.2020, [2-18-7821/71](#).

⁹ RKTko 09.01.2008, 3-2-1-133-07, p 12.

¹⁰ RKTko 15.06.2020, [2-18-7821/71](#), p 18.

¹¹ Samas, p 18.

¹² Riigikohtunike Henn Jõksi ja Kai Kullerkupu eriarvamus [2-18-7821/72](#).

¹³ RKTko 27.05.2020, [2-17-16812/57](#).

ÄS § 140¹ lg 2 näeb ette, et kuni osanik ei ole sissemakset täielikult tasunud, vastutab ta osaühingu ees osaühingu kohustuste eest tasumata sissemakse ulatuses, kui osaühingu kohustust ei ole võimalik täita osaühingu vara arvel. Kolleegium selgitas, et sissemakse tasumise nõue on oma olemuselt rahalise kohustuse täitmise nõue VÕS § 108 lg 1 mõttes ja selle täitmine on samamoodi võimalik nii algsele võlausaldajale kui ka nõude uuele omajale. Vaatamata sellele, et osakapitali sissemakse tasumise eesmärk on ühing kapitaliseerida, ei ole osakapitali sissemakse tasumise nõue mitteloovutatav isiklik õigus. Seega kohaldub VÕS § 164 lg 1 esimene lause, mille kohaselt võib võlausaldaja oma nõude võlgniku nõusolekust sõltumata anda lepingu alusel üle teisele isikule. Samuti kohaldub VÕS § 164 lg 2, mille järgi astub nõude loovutamise uue võlausaldaja senise asemele.¹⁴

ÄS § 140¹ lg 2 kaitseb mh ka võlausaldajaid, kuna selle eesmärk on tagada, et juhul, kui osaühingul ei ole võlausaldajate nõuete rahuldamiseks vara, saab osaühing nõuda oma osanikult sissemakse tasumist. Kuid seadus ei näe ette võlausaldaja enda õigust nõuda osanikult sissemakse tasumist.¹⁵

Nõude loovutamise vorminõude osas märkis kolleegium järgmist. ÄS § 138 lg-d 4 ja 5 näevad ette, et osaühingu asutamisdokumendid peavad üldjuhul olema notariaalselt tõestatud vormis. Kui osaühing asutatakse kiirmenetluses, siis asendab asutamislepingut põhikirja ning asutajatel tuleb see digitaalselt allkirjastada. Seega ei pea osaühingu asutamisdokumendid juhul, kui osaühing asutatakse kiirmenetluses, olema notariaalselt tõestatud, vaid seda vormi asendab kiirmenetluses kasutatava põhikirja digitaalallkirjastamine.¹⁶ TsÜS § 80 lg 3 kolmanda lause järgi on elektroonilist allkirja mh võimalik anda digitaalallkirjana. TsÜS § 80 lg 1 kohaselt loetakse tehingu elektrooniline ja kirjalik vorm võrdseks. Seega võib kiirmenetluses asutatud osaühingu põhikirjast tuleneva osakapitali sissemaksmise nõude loovutada kirjalikus vormis.¹⁷

2.1.4. Tarbijakrediidilepingu ülesütlemine makseviivituse tõttu ([2-17-7502/66](#))¹⁸

Kolleegium selgitas tarbijakrediidilepingu ülesütlemist makseviivituse tõttu, olukorras, kus tarbijal on krediidiandja ees mitu kohustust.

Esmalt juhtis kolleegium tähelepanu sellele, et tarbijakrediidilepingu regulatsioon erineb tunduvalt tavalise laenulepingu regulatsioonist. Selle põhjus on tarbija kui õiguskäibes nõrgema poole õiguste suurema kaitsmise vajadus. Tarbijakrediidilepingut puudutavates vaidlustes tuleb kohtutel seega eriti tähelepanelikult kontrollida seadusest tulenevate nõuete täitmist, mille võimalikele rikkumistele on pool viidanud.¹⁹

VÕS § 416 lg 1 esimese lause järgi võib krediidiandja osadena tagastatava krediidi puhul tarbijakrediidilepingu tarbija makseviivituse tõttu üles öelda üksnes juhul, kui tarbija on täielikult või osaliselt viivituses vähemalt kolme üksteisele järgneva tagasimaksega ja krediidiandja on andnud tarbijale edutult vähemalt kahe nädalase täiendava tähtaja puudujääva summa tasumiseks koos avaldusega, et ta ütleb selle tähtaja jooksul tagasimaksete tasumata jätmise korral lepingu üles ja nõuab kogu võla tasumist.

Kolleegium märkis, et kuna tarbijal oli lisaks laenulepingust tulenevale kohustusele panga ees kohustus ka liisingulepingust tulenevalt, siis sellisel juhul tuleb vaidluse tekkimise korral määrata, millise kohustuse katteks arvestada võlgniku tehtavad maksed. Kuna VÕS §-d 415 ja

¹⁴ Samas, p 11.

¹⁵ Samas, p 12.

¹⁶ Samas, p 15.2, vt ka RKTko 11.03.2020 [2-18-4090/24](#), p-d 15 ja 16.

¹⁷ Samas, p 15.3.

¹⁸ RKTko 03.06.2020, [2-17-7502/66](#).

¹⁹ Samas, p 13. Vt ka RKTkm 15.01.2014, 3-2-1-170-13, p 12.

416 ei reguleeri täitmist erinevate kohustuste katteks, tuleb kohaldada VÕS § 88. Selle paragrahvi eesmärk on määrata kohustuste täitmise järjekord sellisel juhul, kui võlgnikul on võlausaldaja ees mitu kohustust, kuid võlgniku üleantud rahast ei piisa kõigi kohustuste täitmiseks ning on vaja selgitada, millised kohustused on täidetud. VÕS § 88 lg 1 võimaldab esmalt võlgnikul VÕS § 88 lg-te 2 ja 3 tingimusi arvestades määrata, missuguse kohustuse katteks on ta makse teinud. Kui võlgnik seda ei tee, võib kohustuse täitmise arvestuse VÕS § 88 lg 4 kohaselt määrata võlausaldaja. VÕS § 88 lg 6 reguleerib olukorda, mil kumbki õigussuhte osaline ei ole määramist teinud.²⁰

VÕS § 88 lg 6 kohaldamise osas selgitas kolleegium, et nimetatud sätet saab kohaldada vaid siis, kui võlgnik ega võlausaldaja ei ole määranud, millise kohustuse täitmiseks võlgniku üleantud raha arvestatakse. Enne VÕS § 88 lg 6 kohaldamist tuleb kontrollida, kas esinevad VÕS § 88 lg 4 kohaldamise eeldused. Selleks tuleb välja selgitada, kas ja millal võlausaldaja teatas võlgnikule VÕS § 88 lg 4 järgsest kohustuste täitmise järjekorra kindlaksmääramisest. See omakorda võimaldab kontrollida, kas esinevad VÕS § 88 lg 5 kohaldamise eeldused. VÕS § 88 lg 5 võimaldab võlgnikul võlausaldaja lg 4 alusel määratule viivitamata vastu vaielda ja sel juhul ise määrata, millise kohustuse on ta täitnud.²¹

Võlausaldaja VÕS § 88 lg 4 järgse teavitamiskohustuse osas märkis kolleegium, et eelduslikult tuleks teavitamiskohustuste täitmise järjekorra määramisest võlgnikule teatada tahteavalduste tegemise viisil, mis lepiti kokku laenulepingus. Alles teavitamiskohustuse täitmise korral saab lugeda VÕS § 88 lg 4 järgse määrangu tehtuks. Teavitamiskohustus ei saa olla täidetud sel viisil, et võlgniku pangakontol tehtud kirjest on näha, millise kohustuse katteks on võlausaldaja võlgniku makse arvestanud. Pangakontolt nähtavas väljendub pigem panga sisemine töökorraldus.²²

VÕS § 416 lg 2 kohaselt peab krediidiandja hiljemalt koos VÕS § 416 lg-s 1 nimetatud tähtaja andmisega pakkuma võimalust läbirääkimisteks, et jõuda kokkuleppele.

Kolleegiumi arvates peab krediidiandja sõnastama tarbijakrediidilepingu ülesütlemise avalduse selliselt, et laenusaja saaks üheselt aru, et tal on võimalus pidada pangaga läbirääkimisi. Panga ülesütlemise avalduses sisalduvat lauset: „Küsimuste tekkimise korral palume teil võtta ühendust alltoodud kontaktidel“ ei saa pidada VÕS § 416 lg 2 nõuetele vastavaks läbirääkimiste võimaluse pakkumiseks. Samas ei mõjuta ainuüksi võimalik VÕS § 416 lg-s 2 sätestatud nõude rikkumine ülesütlemise kehtivust.²³

Kolleegium selgitas, et VÕS § 416 lg 1 ei välista iseenesest tarbijakrediidilepingu ülesütlemist ka siis, kui võlgnik on viivituses vaid kõrvalnõuete (intress, viivis) maksetega lg-s 1 märgitud ulatuses. Kuna VÕS § 415 lg 2 kohaselt tuleb võlgniku ebapiisavate maksete korral need kõigepealt (siiski pärast võla sissenõudmise kulusid) arvestada võlgnetava põhisumma katteks, võimaldaks võlgniku mittenõuetekohane maksekäitumine vastasel korral järeldust, et intressi järjepidevalt võlgu jäämisel ei ole mingeid negatiivseid tagajärgi. Samas on laenuandja jaoks laenu andmise üks eesmärke tulu ehk intressi teenimine ning intresside järjepideva maksmata jätmise korral ei ole seega kolleegiumi arvates välistatud tarbijakrediidilepingu ülesütlemine.

Teisalt on võlgnikul täitemenetluse seadustiku (TMS) § 221 järgses hakis õigus tugineda sellele, et hüpoteegi realiseerimiseks sundtäitmise algatamine oli vastuolus hea usu põhimõttega.²⁴ Iseenesest ei ole seega välistatud, et kui VÕS § 416 lg 1 eeldused küll esinevad,

²⁰ RKTko 03.06.2020, [2-17-7502/66](#), p 14.2.

²¹ Samas, p-d 14.3–14.4.1.

²² Samas, p 14.4.2.

²³ Samas, p 16.

²⁴ Vt RKTko 12.12.2018, [2-17-9391/46](#), p 16.1.

kuid võlgnetav summa on absoluutsummana suhteliselt väike, siis lisaks ka kõiki muid juhtumi asjaolusid arvestades ei tarvitse lepingu ülesütlelemisele tuginemine olla kooskõlas hea usu põhimõttega. Kolleegium selgitas, et VÕS § 416 lg 1 järgi ei ole tähtsust ainuüksi sellel, kui suure osa võlgnetavad laenumaksed moodustasid kogu laenust.²⁵

Otsusele kirjutas eriarvamuse riigikohtunik Tambet Tampuu.²⁶

2.2. Menetlusõigus

2.2.1. Menetlusosalised korteriühistu organi otsuse kehtivust puudutavas asjas ([2-18-15388/49](#))²⁷

Kolleegium selgitas kogu koosseisu otsuses, kes on menetlusosalised korteriühistu organi otsuse kehtivust puudutavas asjas ning, kas menetlusse kaasamata jäetud isik saab esitada määruskaebuse menetluse peatamise määruse peale.

TsMS § 198 lg 1 p 2 kohaselt on hagita menetluses menetlusosalisteks avaldaja ja muud asjast puudutatud isikud. Muude asjast puudutatud isikute kindlakstegemisel tuleb lähtuda sellest, kas menetluse ese on vahetult seotud isiku õigustega. Eelkõige peab kohus hagita menetluses menetlusosalisena kaasama kõik isikud, kelle õiguste kitsendamine on menetluse eset arvestades võimalik. Sellisel juhul on isikul õigustatud huvi asja lahendamise vastu ja talle peavad olema tagatud seadusega ette nähtud menetlusõigused. Seega on TsMS § 614 lg-st 2 tulenevalt korteriühistu organi otsuse kehtivust puudutavas asjas menetlusosalisteks avaldaja, korteriühistu ning vajadusel tuleb asja kaasata ka muud isikud²⁸

Kolleegium selgitas, et kohtulahend, mis tehakse menetluses, kus on vaidluse all korteriühistu juhatuse liikmete valimise otsuse kehtivus, puudutab kõnealuste juhatuse liikmete õigusi ja kohustusi korteriühistu suhtes sel määral, et nad peavad olema menetlusse kaasatud puudutatud isikutena. Juhatus liikme valimise otsusega tekib korteriühistu ja juhatuse liikme vahel käsundiladne võlasuhe. Vastava otsuse kehtivus mõjutab otseselt seda, kas isik on korteriühistu juhatuse liige, sh kas temale laienevad juhatuse liikme õigused ja kohustused korteriühistu suhtes.²⁹

Lisaks näeb tsiviilseadustiku üldosa seaduse (TsÜS) § 38 lg 8 esimene lause ette, et juriidilise isiku organi otsuse kehtetuks tunnistamise või tühisuse tuvastamise kohtulahend kehtib kõigi juriidilise isiku ja tema organi liikmete suhtes, sõltumata nende osalemisest kohtumenetluses. Samamoodi näeb seda tüüpi menetlustes tehtud lahendite laiendatud õigusjõu ette ka TsMS § 457 lg 5.³⁰

Puudutatud isikute kaasamata jätmine on oluline menetlusõiguse normi rikkumine TsMS § 656 lg 1 p 2 mõttes, sest maakohus tegi määruse isikute suhtes, keda ei kutsutud kohtusse seaduse kohaselt. TsMS § 656 lg 2 esimese lause järgi ei pea ringkonnakohus määruskaebuse sisulisel läbivaatamisel siiski maakohu määrust tühistama, kuna rikkumine on võimalik ringkonnakohtu menetluses kõrvaldada, kuulates puudutatud isikud TsMS § 198 lg 1 p 2 mõttes ära.³¹

²⁵ RKTko 03.06.2020, [2-17-7502/66](#), p 17, Vt ka RKTko 02.04.2014, 3-2-1-190-13, p 26.

²⁶ Riigikohtunik Tambet Tampuu eriarvamus [2-17-7502/67](#).

²⁷ RKTkm 13.05.2020, [2-18-15388/49](#).

²⁸ Samas, p 19. Vt ka RKTkm 09.05.2011, 3-2-1-25-11, p 26.

²⁹ Samas, p 20.1.

³⁰ Samas, p 20.3.

³¹ Samas, p 21.1.

TsMS § 360 lg 2 esimene lause näeb ette võimaluse esitada maakohtu menetluse peatamise määruse peale määruskaebus, kuid ei täpsusta, kellel on määruskaebuse esitamise õigus. Tsiviilkolleegium leidis, et määruskaebuse esitamise õigus on esmalt menetlusosalistel, aga ka sellistel isikutel, keda kohus ekslikult menetlusosalisena ei kaasanud, kuid kelle ta oleks pidanud kaasama põhjusel, et menetlus puudutab nende õigusi. Sel moel on tagatud määruskaebuse esitajate põhiseaduse § 24 lg-s 2 sätestatud põhiõigus olla oma kohtuasja arutamise juures.³²

Määrusele kirjutasid eriarvamuse riigikohtunikud Kai Kullerkupp ja Kaupo Paal, mille punktiga 4 ühines riigikohtunik Peeter Jerofejev.³³

2.2.2. Lepingulise esindaja kulude hüvitamine ([2-18-7550/80](#))³⁴

Kolleegiumi kogu koosseis muutis oma varasemat seisukohta TsMS § 175 lg 1 kohaldamisel leides, et menetluskulude nimekirja ja avalduse koostamise ning nende dokumentide esitamise kulud, samuti vastaspoole menetluskulude kohta seisukoha koostamise ning esitamise kulud (s.o menetluskulude kindlaksmääramise toimingute kulud) on TsMS § 175 lg 1 mõttes põhjendatud ja vajalikud kulud.

Varasema tsiviilkolleegiumi seisukoha kohaselt ei olnud menetluskulude avalduse esitamisel ja nimekirja koostamisel tegemist põhjendatud ja vajalike kuludega TsMS § 175 lg 1 mõttes, kuna avalduse ja menetluskulude nimekirja koostamine ei nõua õiguslaseid eriteadmisi ja need saab kohtule esitada menetlusosaline ka ise ilma lepingulise esindajata.³⁵ Kolleegium pidas vajalikuks seda seisukohta muuta.

Kolleegium põhjendas seisukoha muutmist järgmiselt. Kuna TsMS ei piira menetlusosalise esindajaga seotud kulude ringi, siis kehtib põhimõte, et hüvitatavad on kõik kulud, mida menetlusosaline on pidanud lepingulise esinduse tõttu kandma. Selliseks kuluks on mh ka menetluskulude avalduse ja nimekirja koostamise ning nende dokumentide kohtule esitamise kulu. Menetluskulude avalduse ja nimekirja esitamine isenesest ei vaja õiguslaseid eriteadmisi. Seevastu ei ole eeltoodud lihtsa toiminguga samastatav menetluskulude avalduse ja nimekirja koostamine, mille puhul tuleb menetlusosalisel lähtuda seaduses sätestatud nõuetest (vt TsMS § 176 lg 1 esimene lause ja lg-d 4-6) ning menetlusosalisel tuleb kanda õiguslaste eriteadmiste puudumisest tingitud eksimuste riski (menetlusosalisele kahju tekkimise võimalus).

Kolleegium leidis, et on põhjendatud käsitada eeltoodud toiminguid (menetluskulude nimekirja ja avalduse koostamine ning nende dokumentide kohtule esitamine) hüvitatavate kulude hindamise seisukohalt ühtse toiminguna. Põhjendatuks ei saa kolleegiumi hinnangul pidada ka seda, kui isikut esindab tsiviilkohtumenetluses kõigis toimingutes lepinguline esindaja, kellele isik on teinud ülesandeks oma asjade ajamise, kuid menetluskulude nimekiri tuleks isikul sellele vaatamata esitada iseseisvalt. Vastaspoole menetluskulude kohta põhjendatud seisukoha esitamine eeldab samuti õiguslaseid eriteadmisi nagu menetluskulude avalduse ja nimekirja koostamine.³⁶

³² Samas, p-d 17 ja 21.

³³ Riigikohtunike Kai Kullerkupu, Kaupo Paali ja Peeter Jerofejevi eriarvamus [2-18-15388/50](#).

³⁴ RKTkm 27.05.2020, [2-18-7550/80](#).

³⁵ RKTkm 11.11.2014, 3-2-1-77-14, p 12; RKTkm 27.11.2019, [2-18-10073/22](#), p 22.

³⁶ RKTkm 27.05.2020, [2-18-7550/80](#), p 15.

2.2.3. Menetluskulude jaotus nõudest loobumisel ([2-18-17703/88](#))³⁷

Tsiviilkolleegiumi kogu koosseis selgitas millises korras tuleb otsustada menetluskulude jaotus juhul, kui hageja loobub ühest kohtusse esitatud nõudest, mis on õiguslikult tihedalt seotud teise, kohtumenetluse jääva nõudega.

Hageja esitas kostja vastu ühes hagiavalduses lepingu täitmise nõude ja sama lepingu rikkumisest tuleneva kahju hüvitamise nõude. Kolleegiumi hinnangul on need nõuded mh menetluskulude jaotust silmas pidades tihedalt seotud, käsitatavad menetluskulude jaotuse tähenduses ühe nõudena. Hageja loobus lepingu täitmise nõudest. Kolleegium selgitas, et kui hageja loobub lepingu täitmise nõudest, tuleb menetluse jäänud lepingu rikkumisest tuleneva kahju hüvitamise nõude lahendamisel vähemalt üldjuhul tuvastada, kas kostja rikkus lepingut või mitte.³⁸

TsMS § 168 lg 4 kohaselt, kui hageja loobub hagist, kannab ta kostja menetluskulud, v.a juhul, kui ta loobub hagist seetõttu, et kostja on nõude pärast hagi esitamist rahuldanud. TsMS § 168 lg 5 järgi, kui hageja loobub hagist seetõttu, et kostja on pärast hagi esitamist tema nõude rahuldanud, kannab kostja hageja menetluskulud.

Riigikohtu varasemat praktikat³⁹ TsMS § 168 lg-te 4 ja 5 kohta üldistades leidis kolleegium, et kui hageja pöördus enne haginõudest loobumist oma õiguste kaitseks kohtusse põhjendatult (kostja on hageja nõude rahuldanud), siis kannab kostja loobutud nõude senise menetlemisega seotud kulud. Seega, kui maakohus tuvastab menetluse jäänud lepingulise kahju hüvitamise nõuet lahendades, et kostja rikkus pooltevahelist lepingut, tuleks jätta lepingu täitmise nõudega seotud menetluskulud kostja kanda, sest hageja pöördus sel juhul oma õiguste kaitseks kohtusse põhjendatult.⁴⁰

Enne tsiviilasja tervikuna lahendamist menetluskulusid jaotades on kohtud rikkunud TsMS § 173 lg 1 esimest lauset koostoimes TsMS §-ga 2. See rikkumine on lahendite tühistamise alus. Kuna antud asjas olid hageja esitatud nõuded õiguslikult tihedalt seotud, tõlgendas kolleegium TsMS § 173 lg 1 esimest lauset ja TsMS § 2 koostoimes selliselt, et praegusel juhul mitte ainult pole otstarbekas, vaid menetluskulud tuleb jaotada alles asja tervikuna lahendamisel. Lisaks menetlusökonoomiale tagab see ka kulude õiglasema jaotuse lähtuvalt sellest, kas kohtud tuvastavad lepingu rikkumise või mitte.⁴¹

2.2.4. Tsiviil- ja halduskohtu pädevuse piiritlemine ([2-20-896/31](#))⁴²

Riigikohtu erikogu lahendas küsimust, kas kinnipeetavale meditsiinilise abivahendi (kummilindi) võimaldamata jätmise tõttu tekkinud vaidluse lahendamine on maa- või halduskohtu pädevuses.

Erikogu märkis, et keskse tähtsusega on küsimus, kas asjas on tehtud ja vaidlustatud vangla arsti meditsiiniline otsus kummilindi kui füsioteraapilise abivahendi vajaduse kohta või on asjas tehtud ja vaidlustatud vangla haldusotsus keelduda isiklike asjade laost hagejale kummilindi väljastamisest. Haldusotsusega on tegemist siis, kui meditsiiniline vajadus on tuvastatud, kuid vangla keeldub sellegipoolest abivahendit väljastamast.⁴³ Kui vangla tegi ja hageja vaidlustas

³⁷ RKTkm 10.06.2020, [2-18-17703/88](#).

³⁸ Samas, p 11.

³⁹ Vt nt RKTkm 09.03.2016, 3-2-1-182-15, p 13; RKTkm 15.05.2013, 3-2-1-55-13, p 13; RKTkm 04.04.2012, 3-2-1-28-12, p-d 13 ja 14.

⁴⁰ RKTkm 10.06.2020, [2-18-17703/88](#), p 11.2.

⁴¹ Samas, p-d 12 ja 12.2.

⁴² RKEkm 17.06.2020, [2-20-896/31](#).

⁴³ Vt ka RKEkm 25.09.2017, [3-17-1076/30](#), p 10.

meditsiinilise otsuse, põhineb pooltevaheline õigussuhe tervishoiuteenuse osutamisel ning vaidluse peab lahendama maakohus. Tervishoiuteenuse osutamisel vanglas tekib vangla ja kinnipeetava vahel õigussuhe, millele kohalduvad tervishoiuteenuse osutamise lepingu sätted. Kuigi tervishoiutöötaja on üldjuhul vangla koosseisuline teenistuja, ei muuda see suhet avalik-õiguslikuks, sest vangla tervishoiutöötaja tegutseb tervishoiuteenuse osutamisel meedikuna, mitte aga avaliku võimu ülesannete täitjana.⁴⁴ Erikogu jäi nende seisukohtade juurde.⁴⁵

Tervishoiuteenuse osutamiseks on ka meditsiinilise abivahendi kasutamise, väljastamise vajaduse hindamine ja patsiendi nõustamine.⁴⁶ Kui kinnipeetav soovib kohustada vanglat osutama tervishoiuteenust, mille üheks osaks on kummilindi väljastamise vajaduse üle otsustamine, tekib vangla ja kinnipeetava vahel tervishoiuteenuse osutamise õigussuhe, millele kohalduvad tervishoiuteenuse osutamise lepingu sätted ning vaidluse peab lahendama maakohus.⁴⁷

Arsti otsustuse kummilindi kasutamise vajalikkuse kohta olemasolul väljastatakse meditsiiniline abivahend vangla laost vangistust reguleerivates õigusaktides sätestatud alustel ja korras ning selle üle tekkivad vaidlused tuleb vangistuseseaduse § 11 lg 5 järgi lahendada vaide- ja halduskohtumenetluses.⁴⁸

Lahendile kirjutas eriarvamuse riigikohtunik Villu Kõve, kes leiab, et erikogu praktikat tuleks muuta. Eriarvamuse kohaselt tuleks vanglas raviteenuse osutamisel põhjustatud kahju hüvitamise osas kohaldada riigivastutuse seadust. Sellest tulenevalt tuleks vangide kaebusi seoses tervishoiuteenuse osutamisega põhjustatud kahju hüvitamisega lahendada sarnases korras vangide muude kahju hüvitamise nõuetega, mh läbi kohustusliku kohtuvälise eelmenetluse. Vangi ja vangla pidaja (riigi) vaheline õigussuhe on kahtluseta avalikõiguslik ja allub esmajoonel halduskohtu kontrollile. See õigussuhe on terviklik ja selle jaotamine selliselt nagu seda tegi erikogu enamus on kunstlik ning toob pigem praktikas kaasa segadust. Kuna vaatamata erikogu pikaajalisele praktikale ei ole siiani kohtutel selge, milliseid vaidlusi tuleb lahendada halduskohtus ja milliseid maakohtus.⁴⁹

2.2.5. Kohtukoosseisu muutumine ([2-18-6499/63](#))⁵⁰

Tsiviilkolleegiumi kogu koosseis selgitas lahendis kohtukoosseisu muutumise tagajärgi.

Menetlusosalisel on TsMS § 199 lg 1 p 2 järgi õigus teada nimeliselt tema tsiviilasja lahendavat kohtukoosseisu, et mh vajaduse korral esitada TsMS § 199 lg 1 p 3 järgi kohtukoosseisu liikmete vastu taandusi. Kohtute seaduse (KS) § 37 lg 3 ja TsMS § 20 lg 1 kohaselt on võimalik olukord, kus kohtukoosseis asja arutamisel vahetub. Kohtukoosseisu määramine ja asendamine peab toimuma kooskõlas KS § 37 lg 2 p-s 2 sätestatud kohtuasjade jaotamise põhimõttega ja objektiivsete kriteeriumite järgi ning määramise kord peab olema menetlusosalistele arusaadav. Lisaks peab kõrgema astme kohtul olema võimalik kohtukoosseisu määramist kontrollida. Kui tsiviilasi lahendatakse kirjalikus menetluses ja otsuse peab mingil põhjusel tegema esialgu välja kuulutatud kohtukoosseisust erinev koosseis, tuleb sellest menetlusosalistele enne lahendit teatada. Kirjalikus menetluses kohtukoosseisu vahetumisest menetlusosalisele enne lahendi tegemist teatamata jätmine on menetlusõiguse normi rikkumine.⁵¹

⁴⁴ RKEKm 08.12.2016, 3-2-4-1-16, p 8.

⁴⁵ RKEKm 17.06.2020, [2-20-896/31](#), p 10.1.

⁴⁶ RKEKm 08.12.2016, 3-2-4-1-16, p 8; RKEKm 25.09.2017, [3-17-1076/30](#), p 10.

⁴⁷ RKEKm 17.06.2020, [2-20-896/31](#), p 12.

⁴⁸ Samas, p 11.3.

⁴⁹ Riigikohtunik Villu Kõve eriarvamus [2-20-896/32](#).

⁵⁰ RKTko 19.06.2020, [2-18-6499/63](#).

⁵¹ Samas, p 14.

Asjas oli ringkonnakohus rikkunud menetlusõiguse norme sellega, et ta ei teatanud kirjalikus menetluses menetlusosalistele ringkonnakohtu kohtukoosseisu muutumisest. Ringkonnakohus märkis kohtukoosseisu muutumise ja selle põhjused kohtuotsuse põhjendustes. Riigikohtu tsiviilkolleegium leidis, et sellises olukorras ei pruugi menetlusõiguse normi rikkumine olla nii oluline, et tingiks kohtuotsuse tühistamise. Kuigi kostja vaidlustas ringkonnakohtu kohtukoosseisu ühe kohtuniku vahetumise ja sellest enne lahendi tegemist teatamata jätmise, ei esitanud ta kassatsioonkaebuses selliseid põhjendusi ega tuginenud asjaoludele, mis annaksid aluse ringkonnakohtu otsuse tühistada. Kolleegium viitas seejuures Riigikohtu varasematele seisukohtadele⁵², mille järgi peab menetlusosaline selleks, et Riigikohus saaks ringkonnakohtu lahendi tühistada põhjusel, et menetlusosalisele ei teatatud ringkonnakohtu kohtukoosseisu muutumisest, esile tooma, kuidas selline menetlusõiguse normi rikkumine ringkonnakohtus mõjutab asja lahendamist ja võis kaasa tuua ebaõige kohtuotsuse, sh nt millist kohtunikku ning millisel alusel soovinuks kostja taandada.⁵³

Lahendile kirjutasid eriarvamused riigikohtunikud Kai Kullerkupp,⁵⁴ Peeter Jerofejev ja Tambet Tampuu.⁵⁵

⁵² RKTko 25.02.2015, 3-2-1-164-14, 18; RKHko 14.12.2016, 3-3-1-77-16, p 12.

⁵³ RKTko 19.06.2020, [2-18-6499/63](#), p 14.

⁵⁴ Riigikohtunik Kai Kullerkupu eriarvamus [2-18-6499/64](#).

⁵⁵ Riigikohtunike Peeter Jerofejev ja Tambet Tampuu eriarvamus [2-18-6499/65](#).

LISA 1

Nr	Kuupäev	Asja nr	Asja sisu Riigikohtus	eriarvamus
1	13.05.2020	2-18-17536/29	Krediidilepingu ülesütlemise tühisuse tuvastamine	-
2	13.05.2020	2-16-5794/201	Menetluskulude jaotamine hagita menetluses	-
3	13.05.2020	2-18-15388/49	Menetlusosalised korteriühistu organi otsuse kehtivust puudutavas asjas	2-18-15388/50
4	13.05.2020	2-17-13190/83	Pärandvara pankrotimenetlus	-
5	15.05.2020	2-15-17699/113	Kinnine menetlus. Lahendit ei avalikustata	-
6	15.05.2020	2-19-10050/23	Korteriühistu avaldus kaasomandi tuvastamiseks ja kaasomandi lõpetamiseks	-
7	20.05.2020	2-18-6908/47	Töölepingu eristamine muust võlaõiguslikust teenuse osutamise lepingust. Töötasu suuruse tuvastamine	-
8	21.05.2020	2-19-17384/22	Töövõtulepingust tulenevad nõuded	-
9	25.05.2020	2-17-124505/53	Krediidivahenduslepingust tuleneva tasu nõue	-
10	27.05.2020	2-17-16812/57	Osakapitali sissemaksmise nõude loovutamine	-
11	27.05.2020	2-18-7550/80	Lepingulise esindaja kulude hüvitamine. Asjas muutis kolleegium oma varasemat seisukohta.	-
12	03.06.2020	2-15-19525/58	Kahju hüvitamise nõue. Resolutsioonotsus (TsMS § 689 lg 6)	
13	03.06.2020	2-17-7502/66	Tarbijakrediidilepingu ülesütlemine	2-17-7502/67
14	03.06.2020	2-14-52540/18	Riigi õigusabi taotlus ja riigi õigusabi tasu kindlaksmääramine	-
15	08.06.2020	2-19-19495/9	Kaubamärgi õiguskaitse	-
16	10.06.2020	2-17-7157/36	Kogu koosseisule andmise määrus, VÕS § 218 lg 1 tõlgendamine	-
17	10.06.2020	2-18-17703/88	Menetluskulude jaotus nõudest loobumisel	-

18	10.06.2020	2-16-16510/193	Menetluskulude tagamise andmine	-
19	15.06.2020	2-18-7821/71	Töölepingu ülesütlemine, kollektiivlepingu tingimuste laiendamine	-
20	16.06.2020	2-08-1069/311	Resolutsiooni sõnastus	-
21	17.06.2020	2-18-19202/90	Kinnine menetlus. Lahendit ei avalikustata.	-
22	17.06.2020	2-18-9099/65	Müügilepingu rikkumisest tulenevad nõuded	-
23	17.06.2020	2-18-7948/81	Alusetu rikastumine, kulutuste hüvitamine, aegumine	-
24	17.06.2020	2-20-896/31	Tsiviil- ja halduskohtu pädevuse piiritlemine	2-20-896/32
25	19.06.2020	2-18-6499/63	Elatise nõue. Kohtukoosseisu muutumine	2-18-6499/64 2-18-6499/65